

Gabrielės Virbickienės bakalauro darbo „Lietuvių kalbos frazeologizmų variantiškumas: tekstynu paremtas tyrimas“ santrauka

Pastaruoju metu siekiant gerinti automatinį pastoviųjų junginių atpažinimą, viena iš aktualiausių problemų yra pastoviųjų junginių variantiškumo problema. Frazeologizmai gali pasižymėti leksiniu ir gramatiniu variantiškumu. Šiame darbe, remiantis tekstynu, analizuojamas gramatinis lietuvių kalbos frazeologizmų variantiškumas siekiant iširti, kiek frazeologizmų gramatinis variantiškumas susijęs su frazeologizmų struktūra. Darbe tiriami 427 dabartinėje kalboje vartojami frazeologizmai: 318 tirtų frazeologizmų pateikiami ir *Lietuvių kalbos daiktavardinių frazių žodyne*, ir J. Paulausko *Lietuvių kalbos frazeologijos žodyne* (2003), o 109 frazeologizmai pateikiami tik *Lietuvių kalbos daiktavardinių frazių žodyne*.

Frazeologizmai tirti pagal tris gramatinio variantiškumo ypatybes – gramatinės formos kaitą, papildomų dėmenų įsiterpimą ir žodžių tvarkos kaitą. Apskaičiuota, kad 56 % visų tirtų frazeologizmų (242) yra variantiški. 58,8 % variantiškų frazeologizmų pasižymi tik formos kaita, 2,5 % – tik žodžių tvarkos pokyčiais, 4,9 % – tik įsiterpiančiais dėmenimis. Ir žodžių tvarkos, ir gramatinės formos pokyčiais pasižymi 27,6 % variantiškų frazeologizmų. Visos trys variantiškumo ypatybės būdingos 4,1 % frazeologizmų, o gramatinės formos kaita ir papildomų dėmenų įsiterpimas – 2,9 % frazeologizmų.

Nustačius dažniausius variantiškų frazeologizmų struktūrinius modelius paaikškėjo, kad frazeologizmams, kurių pagrindinis dėmuo yra veiksmažodis, 100 % atvejų būdingi gramatinės formos pokyčiai, 72,5 % atvejų būdingi žodžių tvarkos pokyčiai ir 14 % atvejų būdingas papildomų dėmenų įsiterpimas. Frazeologizmams, kurių pagrindinis dėmuo yra daiktavardis, 97 % atvejų būdingi gramatinės formos pokyčiai, 4 % atvejų būdingas papildomų dėmenų įsiterpimas, o žodžių tvarkos pokyčiai nebūdingi.

Nevariantiški frazeologizmai savo struktūra skiriasi nuo variantiškų. Nevariantiškų frazeologizmų struktūroje tik 4,7 % atvejų yra veiksmažodis (plg. 45,8 % variantiškų frazeologizmų), kuris yra sustabarėjęs tariamosios, liepiamosios nuosakos forma. Nevariantiškuose frazeologizmuose 23,3 % atvejų struktūroje esantys daiktavardžiai, skaitvardžiai, būdvardžiai ar įvardžiai sustabarėję įnagininko linksniu (plg. variantiškų frazeologizmų modeliuose – 8,8 %) ir du kartus dažniau nei variantiškų frazeologizmų struktūroje sustabarėję vietininko linksniu.

Nustatytos frazeologizmų struktūros ir variantiškumo koreliacijos, taip pat variantiškų ir nevariantiškų frazeologizmų struktūros skirtumai yra reikšminga informacija, kuri gali būti panaudota siekiant automatiškai tiksliau atpažinti pastoviuosius junginius.